

УДК 796.011.3–057.875

О. А. Согоконь

Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка

ПРІОРИТЕТИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДЛЯ ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ВИХОВАНOSTІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

У статті розкрито актуальність проблеми виховання й оздоровлення студентської молоді, яка визначається, насамперед, новими завданнями, поставленими на заняттях фізичного виховання у вузах – готувати підростаюче покоління до активної участі в управлінні господарськими, політичними й суспільними справами своєї країни.

Моральна вихованість є важливим напрямом роботи, спрямованої на всебічний і гармонійний розвиток особистості. Вона обіймає всі види виховання, визначаючи людину як суспільного суб'єкта, що характеризується активною позицією в засвоєнні й прояві соціальних вимог, тому підвищення ефективності морального виховання в сучасних умовах є важливою передумовою успішного здійснення виховання в цілому. Виділення моральної вихованості в спеціальний об'єкт дослідження пояснюється глибоким взаємозв'язком соціальних, психологічних і педагогічних закономірностей розвитку особистості. Мета нашого дослідження – визначити пріоритети фізичного виховання, спрямовані на виявлення особистісних властивостей окремого індивідуума вести здоровий спосіб життя в контексті визначення цінностей здоров'я.

Ключові слова: *фізичне виховання, оздоровлення, студентська молодь, пріоритети занять, навчально-тренувальний процес, вихованість, моральність, здоровий спосіб життя.*

Постановка проблеми. Вихованість, як властивість особистості характеризується сукупністю сформованих соціально значущих якостей, в узагальненій формі відносин людини до суспільства й колективу, до праці, до людей, до самої себе й становить великий інтерес. Будучи складною властивістю особистості, вихованість інтегрує культуру поведінки, що характеризує повсякденні ситуації в регламентованій формі й манери поведінки. Це показник ефективності навчально-виховного процесу, який зацікавив нас і допоміг визначити шляхи профілактики й подолання негативних якостей. Вихованість молоді виявляється постійно в повсякденному поведінці, конкретних вчинках і справах, висловлюваннях. Характеризується вихованість показниками (набором суспільно значущих якостей особистості), що відображають якісний бік вихованості. Кожний такий показник слугує узагальненим критерієм оцінки наявності в молоді відповідної якості. Адже моральна вихованість є важливим напрямом роботи, спрямованої на всебічний і гармонійний розвиток особистості. Вона охоплює всі види виховання, визначаючи людину як суспільний суб'єкт, що характеризується активною позицією в

засвоєнні й прояві соціальних вимог, тому підвищення ефективності морального виховання в сучасних умовах є важливою передумовою успішного здійснення виховання в цілому.

Виділення моральної вихованості в спеціальний об'єкт дослідження пояснюється глибоким взаємозв'язком соціальних, психологічних і педагогічних закономірностей розвитку особистості.

Аналіз актуальних досліджень. Дослідженням методів підвищення фізичної та моральної вихованості займалися відомі вітчизняні педагоги: М. Болдирєв, М. Гончаров, Ф. Корольов, О. Острогорський, В. Сухомлинський, К. Ушинський, а також сучасні науковці: І. Бех, А. Бойко, Н. Волкова, В. Галузяк, М. Дутчак, С. Карпенчук, Л. Кулікова, В. Лозова, Ю. Орлов, Г. Троцько, О. Яцій. Висвітленню різних аспектів цієї проблеми присвячені наукові розробки Л. Кулагіної, Т. Круцевич, Л. Волкова, В. Поплужного. У той же час проблемі визначення пріоритетів фізичного виховання як компоненту оздоровлення й вихованості студентської молоді в сучасній педагогічній літературі та науково-педагогічних дослідженнях не приділяється достатньої уваги, що й визначило мету даної статті.

Виявлення моральної вихованості студентської молоді в реальному виховному процесі вимагає розв'язання цілої низки завдань: виділення конкретних показників морального розвитку студентської молоді, пошук шляхів найбільш ефективної та доступної оцінки морального світу особистості, отримання інформації про особливості й результати морального формування на певному етапі розвитку особистості, планування на цій основі виховної роботи з коригування того чи іншого показника моральності в конкретної людини, систематичний облік досягнутих результатів, аналіз ефективності проведеної роботи й науково обґрунтоване планування виховної діяльності.

Мета статті – визначити пріоритети фізичного виховання, спрямовані на виявлення особистісних властивостей окремого індивідуума вести здоровий спосіб життя в контексті визначення цінностей здоров'я.

Виклад основного матеріалу. Ураховуючи, що головним завданням незалежної правової держави є формування всебічно підготовленої молоді, а однією з провідних передумов успішного виховання є суспільне середовище, нами для вирішення поставленої мети застосовано комплексний підхід, продиктований новими завданнями ідеологічної та виховної роботи серед студентської молоді. Але комплексний підхід до виховання вимагає не лише загальних умов соціального життя суспільства в цілому, але й особливостей конкретного мікросередовища, що оточує студентів. Будучи складовою рисою особистості, вихованість інтегрує

культуру поведінки, що характеризує повсякденні форми вчинків, етикет, дотримання правил поведінки в регламентованій формі. Дослідження проблеми передбачало необхідність вияву рівня усвідомлення студентами сутності основних гуманістичних і моральних понять та готовність використовувати їх як регуляторів моральної поведінки.

Дослідницько-експериментальна робота проводилася зі 120 студентами першого та другого курсів природничого й історичного факультетів Полтавського національного педагогічного університету, що відвідували заняття з фізичного виховання, беручи активну участь у спортивно-масових заходах, що проводилися в університеті упродовж 2010–2013 навчальних років.

На підставі анкетування студенти були розподілені на три групи за рівнем прояву колективістських і моральних якостей та сформованості моральної поведінки. Першу групу (45,9%) склали студенти, які на достатньому рівні розуміють сутність таких понять, «колективізм», «гуманізм», «моральна поведінка». Вони не лише володіють необхідними знаннями, але й по мірі можливості прагнуть використовувати їх на практиці, у вчинках, спілкуванні, взаєминах з одногрупниками та тренерським складом університету. Другу групу склали студенти (28,4%), які відповідають середньому рівню, у яких ці поняття розкриті не повною мірою; 25,7% – третя група студентів, віднесені до низького рівня розуміння цих понять.

Порівняний аналіз показників гуманної вихованості й корекції моральної поведінки студентів, проведений на початку та наприкінці формувального експерименту, свідчать про виникнення суттєвих змін. Завдяки проведенню цікавої спортивної діяльності, залучення до спортивних секцій, проведенню різноманітних форм занять із фізичного виховання – відбулися підвищення рівня моральної вихованості студентів усіх трьох груп. Так, значною мірою зросла кількість студентів з достатнім рівнем вияву колективістських якостей із 45,9% на початку експерименту до 72,2% після експерименту. Виявлено певне зменшення кількості студентів із середнім рівнем (з 28,4% до експерименту до 13,3% після експерименту) і низьким рівнем (з 25,7% до експерименту до 13,9% після експерименту).

Ефективність такої роботи вивчена під час проведення тривалого перетворюючого педагогічного експерименту з використанням методів експериментально-теоретичного рівня [2, 52]: спостереження (безпосереднє, опосередковане, дискретне, монографічне), що мають чітко сформульовану мету, проводилося за попередньо розробленими планами й спиралося на відповідну науково-методичну документацію

(схеми протоколів, спостереження тощо). Відомості оцінювалися на основі єдиних критеріїв; вивчення й узагальнення педагогічного досвіду шляхом спостереження, вивчення документації, бесід за попередньо складеними програмами; соціологічні методи – масове опитування за чітко визначеним колом питань, бесіди та інтерв'ю; соціометричні, що базувалися на опитуванні досліджуваних з метою встановлення соціально-психологічних взаємовідносин.

Моральна вихованість студентської молоді в наших дослідженнях оцінювалася за окремим колом якостей особистості (патріотизм, старанність, працьовитість, дбайливе ставлення до суспільного майна, природи, дисциплінованість, колективізм, суспільна активність).

Отже, вивчення моральної вихованості студентської молоді включало в себе облік найрізноманітніших проявів особистості (усні, письмові висловлення, емоційні реакції, ставлення до навколишнього середовища, загальний характер поведінки конкретних студентів), що проводиться постійно впродовж усього навчального року. При цьому ми керувалися положеннями, сформульованими М. Монаховим та І. Мар'єнко, про те, що виявлення рівня вихованості – це не короточасна дія, а повсякденна клопітка робота, що є складовою частиною всього навчального процесу. Методологічну основу цих показників складає точка зору педагогів про те, що особистість слід оцінювати за її діями. Ураховуючи, що вихованість студентської молоді постійно проявляється в повсякденній поведінці, конкретних вчинках і справах, висловлюваннях, ставленні до оточення, про неї ми судили за набором суспільно значущих якостей особистості (бережливе ставлення до суспільного майна, природи, колективізм, суспільна активність, дружба та товариськість, любов до навчання, праці), які відображають якісний бік вихованості.

Почуття патріотизму багатогранне та є синтезом найрізноманітніших почуттів, що виявляється специфічно. Так, виїзди спортсменів на змагання в інші міста викликають шляхетні переживання краси й гідності рідного краю, рівня спортивного руху, що кожен спортсмен так цінує. Патріотизм, як риса особистості містить у собі не тільки моральні почуття, але й певну моральну спрямованість. Патріотизм знаходить свій конкретний прояв і втілення в колективних відносинах людей. Необхідність виховання колективізму диктується тим, що в міру подальшого розвитку демократії зростає роль морального досвіду колективних відносин, що стануть добровільними нормами життя людей нового суспільства.

З колективних відносин впливає така важлива риса патріота, як гуманізм, що виявляється в повазі до людини, чуйному ставленні й

товариській турботі про неї. У гуманізмі органічно поєднуються любов і повага до людини з високою вимогливістю до неї. Почуття патріотизму виявляється в складній єдності рис суспільної моралі та є основою формування суспільної активності.

Вважаємо, що моральне й фізичне виховання повинні відбуватися паралельно та мати спільні завдання: студенти мають засвоїти вищі зразки моральної поведінки, загальнолюдські цінності, набуті глибокі позитивні якості та виявити морально-світоглядні погляди.

Слід зауважити, що формування морально досконалої особистості в наших умовах – завдання надзвичайно складне. Воно пов'язане з безліччю проблем не тільки суб'єктивного, а й об'єктивного плану. Серед об'єктивних проблем можна виділити такі: незрілість економічного базису, протиріччя теорії та практики нашого державного буття, розрив між словом і ділом тощо. У суспільстві, яке перебуває в процесі становлення суспільних відносин, немає об'єктивних умов для панування моральності. Чим вища роль моральних цінностей у регуляції студентом власної поведінки, тим більш довершеною виступає особистість як суб'єкт моральних відносин, тобто як моральна особистість. Таким чином, уміння володіти собою, довести до рівня самоуправління, саморегуляції своєї діяльності – це ознаки досконалої особистості, її моральної зрілості.

Виховання студентської молоді шляхом залучення до занять фізичною культурою та спортом передбачає:

- поширення ідеологічного впливу на всі ділянки масової фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи;
- забезпечення сукупності економічних, соціальних, політичних і духовних умов фізкультурної та спортивної діяльності, що впливають на свідомість і почуття людини, формуючи моральну поведінку особистості;
- цілеспрямоване використання різних методів і засобів фізичної культури, які являються основою формування морального світогляду, високих моральних якостей, становлять культуру поведінки студентської молоді.

Отже, можна зробити **висновки**, що проблема виховання суспільної активності молоді в наші дні знаходиться в центрі уваги держави, усіх соціальних інститутів, що визначають напрями виховання поколінь людей [1; 2; 5]. Суспільна активність припускає усвідомлену діяльність людини, колективу на користь суспільства, свідоме, добровільне й творче виконання особистістю соціальних функцій, що виявляється у відповідальному ставленні до праці й навчання, перетворення принципів суспільної моралі в глибокі особистості переконання, керівництво до дії.

Суспільна активність являє собою специфічний синтез із проявів фізіологічних і фізичних функцій організму людини як найвищої біологічної системи. Ця специфіка обумовлена, насамперед, свідомістю та цілеспрямованою волею людини, що суб'єктивно визначає суспільну активність, регулює її зміст і форму прояву. Здійснення завдань розвитку суспільної активності студентської молоді забезпечується змістом різних видів її діяльності, що організовуються у ВНЗ та за його межами. Навчально-тренувальна діяльність студентської молоді являє собою один із видів суспільної діяльності.

Ураховуючи, що спортивні секції мають не лише навчати та розвивати фізичні якості молоді, а й виховувати, викладачі кафедри фізичного виховання нашого вузу, керівники спортивних секцій планують свою роботу в поєднанні з вихованням високих моральних якостей студентів, які так необхідні майбутнім викладачам, аби вони в подальшому були готові до морального виховання підростаючого покоління.

Суспільна спрямованість тренувальної діяльності в спортивних секціях визначається тим, що в ній кожна молода людина постійно збагачує свої знання, підвищує культурний рівень, морально й фізично вдосконалюється. У навчально-тренувальній діяльності студентської молоді реалізуються вимоги суспільства до виховання її суспільної активності, поступово зростаючого всебічного розвитку.

Перспективи подальших наукових розвідок у цьому напрямі будуть направлені на введення в практичну частину занять фізичного виховання систему методів, які дозволяють підвищувати рівень фізичної, моральної та інтелектуальної підготовленості студентської молоді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Афанасьєв В. В. Гіпокінезія студентів вищих учбових закладів / В. В. Афанасьєв, Ю. О. Мартинов, В. І. Шишацька, В. К. Щербаченко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наукова монографія : за ред. проф. Єрмакова С. С. – Харків : ХДАДМ (ХХПІ), 2009. – № 1. – С. 3–5.
2. Бех І. Д. Виховання особистості : підручник / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2008. – 848 с.
3. Дутчак М. В. Стратегія і тактика розвитку спорту для всіх в Україні / М. В. Дутчак // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2003. – № 16. – С. 3–16.
4. Коберник О. М. Життєва активність учнів сільської школи: зміст, складники та індикатори / О. М. Коберник // Педагогіка і психологія. – 2004. – № 4. – С. 51–60.
5. Собко С. Передумови цілісного розвитку майбутнього вчителя фізичного виховання / С. Собко // Наукові записи. – Випуск 71. – Серія : Педагогічні науки. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2006. – С. 264–268.
6. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності / Т. М. Титаренко. – К. : Либідь, 2005. – 376 с.

РЕЗЮМЕ

Согоконь Е. А. Приоритеты физического воспитания для оздоровления и воспитанности студенческой молодежи.

В статье раскрыта актуальность проблемы воспитания и оздоровления студенческой молодежи, которая определяется новыми заданиями, поставленными на занятиях физического воспитания в учебных заведениях – готовить подрастающее поколение к активному участию в управлении политическими, хозяйственными и общественными делами своей страны.

Моральная воспитанность является главным направлением работы, основанная на всестороннем и гармоничном развитии личности. Она объединяет все виды воспитания, определяя человека, как общественного объекта и характеризуется активной позицией в усвоении и проявлении социальных требований, поэтому повышение эффективности морального воспитания в настоящих условиях являются важным шагом для успешного воспитания в целом. Выделение морального воспитания в специальный объект исследования объясняется глубокой связью социальных, психологических и педагогических закономерностей развития личности. Цель нашего исследования – определить приоритеты физического воспитания, направленные на улучшение личных качеств каждого индивидуума, а главное вести здоровый образ жизни в контексте определения ценностей здоровья.

Ключевые слова: физическое воспитание, оздоровление, студенческая молодежь, приоритеты занятий, учебно-тренировочный процесс, воспитанность, моральность, здоровый образ жизни.

SUMMARY

Sogokon E. Physical education priorities for improvement and education of student.

In the article the new targets set by the state to the Ukrainian people are to prepare the younger generation to actively participate in the management of economic, political and social affairs of the country.

Moral education is an important work to comprehensive harmonious development of a personality. It covers all types of training, defining a man as a social unit, which manifests an active role in learning and manifestation of social demands, therefore increasing the efficiency of moral, education in present conditions in an important prerequisite for the success of education in general. Bold moral education in a special unit of study explains the deep interrelation of social, psychological and educational patterns of a personality development. The aim of our study is to determine the priorities of physical education aimed at identifying personal characteristics of an individual in a healthy live in the context of determining the value of health.

Social activity is the synthesis of specific manifestations of physiological and physical functions of the human body as the highest biological system. This specificity is due to primarily focused mind and will of a man, subjectively determines social activity, regulates the content and form of expression. The tasks of social activity of young student content provided various kinds of activities that are organized in high school and beyond. Educational and training activities of student youth is a type of social activity.

It is stressed that sports clubs do not only educate and develop the physical qualities of youth, but also educate the teachers of the department of physical education of our university, heads of sports clubs to plan their work in conjunction with the education of students of high moral qualities which are essential to future teachers to enable them to be subsequently prepared for the moral education of the younger generation.

The general orientation of training activities in sports clubs is determined. Every young person constantly enriches his knowledge, promotes cultural level, mentally and physically improved. In teaching and training activities the student youth realize the demands

of society to educate its public activity, gradually increasing the full development.

Key words: *physical education, health, college students, priorities, lessons, training process, education, morality, a healthy lifestyle.*